

İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan İnsani Yardım Faaliyetleri

DOI NO: 10.5578/JSS.39355

Ceren UTKUGÜN¹

Geliş Tarihi: 26.10.2016

Kabul Tarihi: 06.12.2016

Özet

Yunanistan İkinci Dünya Savaşı'nda önemli sıkıntılar yaşadı. Normalde gıda ihtiyacının bir kısmını ithal eden Yunanistan'da işgal döneminde gıda darlıkları görüldü. Ağır kış mevsimi ve zirai faaliyetlerin aksaması sıkıntının büyümesine yol açtı. 1941 yılında Yunanistan'da "Büyük Açlık" diye ifade edilen dönem başladı. Bu zor dönemde Yunanistan'a ilk yardım eden ülkelerden biri Türkiye oldu. Kızılay ve diğer yardım kuruluşları gıda maddeleri ve sağlık malzemeleri gönderdi. Savaşın sonuna kadar Yunanistan'a yapılan yardım faaliyetleri devam etti. Türkiye ve Yunanistan arasında 1930'larda başlayan iyi ilişkiler bu yardımlarla gelişti ve İkinci Dünya Savaşı yıllarında iki ülke arasındaki ilişkiler Türkiye'nin insani yardımları ile üst noktaya vardı. Çalışmada İkinci Dünya Savaşı yıllarında Yunanistan'da yaşanan gıda sıkıntısını önlemek üzere Türkiye'den Yunanistan'a yapılan insani yardım faaliyetlerine yer verildi.

Anahtar Kelimeler: İkinci Dünya Savaşı, Türkiye, Yunanistan, Açlık, İnsani Yardım.

Humanitarian Aid Activities Made in Turkey from Greece in the Second World War

Abstract

Greece suffered significant strains in the Second World War. In Greece, which normally imports some of its food needs, food shortages have been seen during the occupation period. The heavy winter season and the aggravation of the agricultural activities led to the growth of the troubles. The term "Great Hunger" began in Greece in 1941. One of the first countries that helped Greece during this difficult period was Turkey. The Red Crescent and other charities sent food items and health supplies. The aid activities to Greece continued until the end of the war. Good relations between Turkey and Greece started in the 1930s with these aids and relations between the two countries during the Second World War were at the top of Turkey's humanitarian aid. The study included humanitarian aid activities to Greece from Turkey to prevent food shortages experienced in Greece during the Second World War.

¹ Arş. Grv. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, e-posta: cerendemirdelen@hotmail.com

Keywords: The Second World War, Turkey, Greece, Hunger, Humanitarian Aid.

Giriş

Uzun dönem Osmanlı Devleti yönetiminde kalan Yunanistan 1829 Edirne Anlaşması'yla bağımsızlığını kazanmıştır. Ulusal kimliğini “Megali İdea” düşüncesi temelinde Türk düşmanlığı üzerine inşa etmiştir. Bu dönemde Teselya, Makedonya, Güney Epir, bazı Ege Adaları ve Girit'i kendisine bağlamıştır. Yunanistan bu politikasını Türklerin Ulusal Kurtuluş Savaşı Mücadelesinde de sürdürmüş ve Anadolu'yu işgale kalkışmıştır. Türkiye de selefi Osmanlı İmparatorluğu'na isyan ederek bağımsızlığını kazanan Yunanistan ile sürekli bir çatışma durumunda olmuştur. Nitekim Türkiye Ulusal Kurtuluş Mücadelesinde Batı Cephesi'nde Yunanistan ile çetin çatışmalar yaşamış, Yunan güçlerini yenilgiye uğratarak kurulmuştur. Bu dönem Türkler için “ulusal kurtuluş mücadelesi” iken, Yunanlar için hâlâ “bozgun yılları” olarak anılmaktadır (Akkuş, 2014:326). Savaşın Türklerin zaferiyle sonuçlandığı bütün dünya tarafından kabul edilmiş ve Lozan Barış Anlaşması ile de kesin barış sağlanmıştır. Fakat iki devlet arasında çözümlenmesi gereken sorunların başında mübadele sorunu bulunmaktaydı.

İtalya 1930 yılında Doğu Akdeniz'de bir dostluk ve güvenlik sistemi kurmak istemiş, Mustafa Kemal Atatürk ve Yunanistan Başbakanı Elefteros Venizelos bu politikanın hayata geçirilmesinde olumlu yaklaşım sergilemiş, bu da Türk-Yunan ilişkilerindeki gerginliği ortadan kaldırmıştır. Bu gelişme üzerine Türkiye ve Yunanistan İtalya'nın da desteğiyle mübadele sorununu çözümlmek için 10 Haziran 1930'da Ankara'da bir anlaşma imzalamışlardır. Bu anlaşmayla doğum yerleri ne olursa olsun İstanbul Rumları ile Batı Trakya Müslüman Türklerinin hepsi yerleşmiş sayılmıştır.

Bu sorunların çözümünden sonra iki ülke arasındaki ilişkiler yeni bir boyut kazanmış, Yunanistan Başbakanı Elefteros Venizelos Türkiye'ye davet edilmiş, 27-31 Ekim 1930'da Ankara'yı ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sırasında 30 Ekim 1930'da üç ayrı belgeden oluşan Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakem Anlaşması imzalanmıştır. Venizelos'un ziyaretinin ardından Türk Başbakanı İsmet İnönü ve Dışişleri Bakanı Tefik Rüşü Aras Ekim 1931'de Atina'yı ziyaret ederek karşılık vermişlerdir. Bu anlaşmalar, ziyaretler ve dostluk ileride İtalyan tehdidine karşı Balkan Antantı'nın kurulmasında önemli rol oynayacaktır (Kodal, 2006: 203-205; Armaoğlu, 2007:327; Balcıoğlu, 2007:420).

Türkiye ve Yunanistan güç dengesi politikası izleyerek İtalya ve Bulgaristan'ın yayılmacı dış politikalarına karşı işbirliği sürecini başlatmışlardır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya'nın içinde yer aldığı 1934 Balkan Antantı oluşturulmuştur.

Böylece bu dört ülke sınırlarını karşılıklı olarak güvence altına almıştır (Akkuş, 2014:326-327).

Balkan Paketi'nin izleyen dönemde Ankara ile Atina arasındaki ilişkilerde belli alanlarda dayanışma olduğu gözlemlenmiştir. Türkiye 1934'den itibaren Avrupa'da görülen revizyonist uygulamalardan dolayı huzursuz olmuş; kendi güvenliği ve bölgesinin barışı için Boğazlar'ın statüsünün değiştirilmesi doğrultusunda teşebbüse geçmiştir. Türkiye'nin bu teşebbüsünü Yunanistan da olumlu karşılamıştır. 22 Haziran-20 Temmuz 1936 tarihleri arasında toplanan Montreux Konferansı'nda önemli değişiklikler yapılarak İstanbul ve Çanakkale Boğazları'nın tamamıyla Türkiye'nin denetimi ve egemenliğine geçmesi için kararlar alınmış, Montreux Boğazlar Sözleşmesi imzalanmıştır (Hatipoğlu, 1997:194-197).

1930'dan başlayarak Türk-Yunan ilişkilerinde bir yakınlaşma-işbirliği döneminin açılması iki ülke önderlerinin tutum ve niyetleriyle yakından bağlantılıdır. Yeni bir Balkan politikasını başlatmak üzere olan Atatürk bunun ilk adımını Yunanistan'la birlikte atılması gerektiğini düşünmüştür. Yunanistan'da ise uzunca aradan sonra Venizelos yeniden Yunan politikasına yön veren önder konumuna gelmiştir. Venizelos'un başlıca amacı iktisadi ve toplumsal güçlükler yaşayan Yunanistan'ı bütün komşularıyla iyi ilişkilere kavuşturmak olmuştur (Gürel, 1993:39).

Türkiye'nin Boğazlara ilişkin girişimini desteklemiş olan Yunanistan ile ilişkilerine katkısı olan bir adım 1937 yılında atılmış ve Başvekil İsmet İnönü Balkan Devletleri'ni kapsayan ziyaretleri çerçevesinde 26 Mayıs'da Atina'ya da gitmiştir. Bu ziyaret Yunan basınında önemli bir yer işgal etmiş, Atatürk'ün ziyaret vesilesiyle Yunan Başbakanı İoannis Metaksas ile İsmet İnönü'ye ortaklaşa mesaj iletmesi büyük memnuniyetle karşılanmıştır. Türk-Yunan dostluğunu pekiştiren bu ziyareti iade mahiyetinde İoannis Metaksas da 1937 yılı Ekim ayında Ankara'ya gelip Atatürk ile görüşmüştür. Bu çerçevede 27 Nisan 1938'de Atina'yı ziyaret eden dönemin Türk Başvekili Celal Bayar ile Yunanistan Başbakanı İoannis Metaksas arasında Türk-Yunan Dostluk, Bıtarafılık Uzlaşma ve Hakem Muahednamesi ile Samimi Anlaşma Misakına Munzam Muahedename imzalanmıştır. Buna göre Ankara ile Atina tarafların birinin karşılaşılabileceği bir savaş halinde ötekinin tarafsızlıkla durumu değerlendirmesi öngörülmüştür (*Resmi Gazete*, 14 Haziran 1938, 10031; Hatipoğlu, 1997:197-207).

İkinci Dünya Savaşı'nda savaş dışı bir politika izleyen Türkiye savaşa girmezken Yunanistan önce İtalya, sonra Almanya ve Bulgaristan'ın saldırısına uğramış, ülke 1944 sonlarına kadar işgal altında kalmıştır (Hatipoğlu, 1997:285). İtalya'nın Yunanistan'a saldırması üzerine Türkiye, Bulgaristan Yunanistan'a saldırdığı ya da İtalya Selanik'i aldığı takdirde tehdit edilmiş olacağını varsayarak savaşa katılacağını hem İngiltere'ye hem de Yunanistan'a bildirmiştir. Bu uyarı hem Bulgaristan'ı hareketsizliğe

yönelmiş hem de İnönü'nün Almanya'nın saldırısı durumunda Sovyetler'in Romanya ve Kafkaslar'daki birliklerinin de Türkiye'ye gireceğini ileri sürmesi Almanları durdurmuştur. 28 Ekim 1940 tarihinde Saraçoğlu Yunan Büyükelçisi'ne Bulgaristan saldırdığı anda Türkiye'nin Yunanistan'a tüm desteğini söz verdiğini bildirmiştir. Böylelikle Türkiye Trakya sınırındaki Yunan birliklerinin cepheye gönderilmesini sağlamıştır. Türkiye'nin bu tutumu Bulgar ordusunu Trakya'ya mahkum etmiş, Yunan ordusuna da Arnavutluk'tan gelen İtalyan saldırılarına karşı gücünün tümünü kullanma olanağı sağlamıştır (Tuncer, 2012:76-77).

İşgal altında bulunduğu süre içinde Türkiye Yunanistan'a özellikle insani yardımlarda bulunmuş ve Yunan halkının işgal ortamında çektiği sıkıntıların hafifletilmesi için savaş şartlarında yapabilecekleri yardımı yapmaya çalışmıştır. Yunanistan'ın işgal altına girmesi karşısında onun zayıf durumundan faydalanma yoluna gitmeyen Türkiye savaş sonunda Oniki Ada'nın Yunanistan'a verilmesi konusunda olumsuz tavır takınmamıştır. Yunanistan iç savaşı sırasında da bölgede yaşanan kaosu istismar edip Batı Trakya ile ilgili hiçbir girişimde bulunmamış, komşusu Yunanistan'ın toprak bütünlüğüne saygı göstermiştir (Hatipoğlu, 1997:285).

1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Yunanistan'da Yaşanan Gıda Sıkıntısı

Yunanistan İkinci Dünya Savaşı'nda İtalya saldırısına uğramış, bütün dünyayı şaşkırtan bir direniş göstererek ülkesini savunmuş, İtalyanları geri püskürtmüştür. Neredeyse Yunanistan'ın nüfusu kadar askeri gücü olan Almanya da Yunanistan'a saldırmış, Yunanlılar bu saldırı karşısında teslim olmak zorunda kalmış, Nisan 1941 tarihinden itibaren Yunanistan Alman işgaline girmiştir. Alman askerlerinin Yunanistan'da yeraltı zenginliklerinden, kullanacakları masa ve sandalyeye kadar her şeye el koymaları, savaş ekonomisi içerisinde gerek Yunan Hükümeti'nin gerekse Almanya'nın bastığı karşılıksız ve değersiz paralar sonucunda enflasyon ve hayat pahalılığının artması, tarım dahil üretimin neredeyse tamamen bitmesi ve özellikle ithalatla ayakta kalan ülkeye uygulanan ambargolar nedeniyle bir tek toplu iğnenin bile girmesine müsaade edilmemesiyle Yunanistan zor günler yaşamıştır.

Çiftliklerin tahrip edilmesi, hayvanların telef olması, ekecek tohumluk kalmaması, işgalin ardından İngiltere'nin bölgeye uyguladığı ambargo, Almanların balıkçılık yapılmasına dahi müsaade etmemesi ve ülke ihtiyacının büyük bir kısmını karşılayan buğday ithalatının kısıtlanması sonrasında ülkede yıkım başlamıştır. İtalyanlar saldırılarına direnç gösteren Yunanlıların bu gücünü kırabilmek amacıyla ülkenin açlık ve yetersiz

beslenmesi üzerine oturtulmuş insanlık dışı bir strateji uygulamışlardır (Keser, 2010:12-13).

Yunanistan'ı işgal eden Almanya ülke sanayisinin dayandığı temel kaynak olan tarım alanlarını talan etmeye başlayınca 1941-1942 kışında 100.000 kişinin bir anda canından olduğu kıtlık dönemi de başlamıştır (Keser, 2005:31). Savaşın acı yüzü ise özellikle 1941 yılından itibaren kendisini göstermeye başlamış ve ülke yakın tarihine “Büyük Açlık Dönemi” olarak geçen korkunç bir devreye girmiştir (Keser, 2010:12).

Yunanistan'da savaştan kaynaklanan sıkıntılar içerisinde en önemlisi iye sıkıntısı olmuştur. Binlerce Yunan vatandaşının ekme bulabilmek amacıyla sokaklarda çöp karıştırmaları, ölmüş hayvanlardan bile medet ummaya başlamaları, park ve bahçelerdeki otlarla beslenmeye çalışmaları sıradan görüntüler haline gelmiştir (Keser, 2010:12-13). Parklardaki çiçekler sökülerek yerlerine patates dikilmeye başlanmış, hastahanelerde koridorlara kadar hasta yatırılarak tedavi edilen hasta sayısı arttırılmıştır (KGMA. K:2599, D:38.1). Sokaklarda açlıktan hayatını kaybeden insanların cesetleri üst üste yığılmış veya bir köşeye atılmıştır. Bu manzara Yunanlar için sıradan ve alışıldık bir görüntü olarak değerlendirilmiştir. Özellikle Atina, Pire ve Selanik gibi büyük şehirlerde ölüm oranları çok daha fazla olmuştur (Keser, 2010:13). Büyük şehirlerde ölüm vakaları o kadar büyük bir artış göstermiştir ki mezarlık kalmayınca mal sahipleri topraklarını mezarlık olarak kullanılması için devlete vermişlerdir (Keser, 2012:816). 1942 yılı Mart ayı itibariyle bir yetimhanede 317 çocuktan 300'ünün yetersiz beslenme nedeniyle öldüğü, yaşlıların sokaklarda hayatını kaybettiği, ancak kuvvetli olanların hayatta kalabilmeyi başardıkları gazete haberlerine de yansımıştır. Yunan Kızılaç Teşkilatı da Atina'da 120.000 kişinin açlıktan, yetersiz beslenmeden ve salgınlardan hayatını kaybettiğini belirterek doğan her 10 çocuktan 9'unun vefat ettiğini açıklamıştır (Keser, 2010:91).

Bulaşıcı hastalıkları önlemek için sokaklardan cesetleri toplayacak teşkilatlanmanın olmaması nedeniyle cesetleri toplamak için kamyon ve greyderler devreye girmiştir. Çöp kutuları ile toplanan cesetler daha sonra açılıp kireçlenen büyük çukurların içine doldurulmuştur. Ölüm vakaları endişe verici derecede artmaya başlayınca Yunan yetkililerinin hayatını kaybedenler konusunda ne tür tedbir alacaklarını bilemeyerek çaresizlik içinde kalmaları üzerine Yunan Hekimler Birliği cesetleri yakmak için Yunan Ruhani Meclisi'nden izin istemiştir. Genel anlamda sağlığın korunması için alınması gereken bu tedbirin düşünülmesinin bir diğer nedeni ise tabutluk tahta bulunmamasıdır (Kalemler ve Erdem, 2011:213). Türkiye'den Yunanistan'a gönderilen yardım maddeleri arasında bulunan yumurta sandıklarının bir sonraki seviyatta tekrar kullanmak üzere Türkiye'nin geri istemesi üzerine Yunan yetkililerinden gelen yumurta sandıklarının ölümlere tabut yetiştirmek

için kullanıldığı cevabı 1942 yılı başlarında halkın içinde bulunduğu durumu göstermesi açısından önemlidir (*Ulus*, 24 Ocak 1942, 1).

Açlıktan perişan olmuş insanlara, evsizlere, anne babasız kalmış çocuklara yardım edebilmek için bir takım kişisel girişimler de başlamıştır. Başta Atina ve diğer büyük şehirler olmak üzere birçok yerde yardım kuruluşları ve kiliseler özellikle açlara, sahipsizlere ve sokaklarda yatıp kalkan çaresiz insanlara yönelik yardım programları hazırlamıştır. Nispeten varlıklı ev hanımlarının düzenlediği kampanyalarla şehrin varoşlarında yaşayan muhtaç çocukların evlat edinilmesi konusunda girişimler başlamıştır. *Soupe Populaire* denilen aşevlerinde farklı ülkelerden toplanan gıda maddeleri kullanılarak Kızıllaç çetin kış şartlarında çaresiz ve aç insanlara çorba dağıtmış ve 7 yaş üstü 100.000 çocuk için tesis edilen 450 beslenme merkeziyle yaklaşık 74.000 bebek için kurulan 130 bakım merkezinde açlık çeken insanlara derman olunmaya çalışılmıştır. Pire, Atina ve Selanik'de Kızıllaç gönüllüleri yanında Fransız rahibeler de sokaklarda yemek dağıtımına başlamıştır (Keser, 2010:104-107).

2. Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan İnsani Yardımlar

İkinci Dünya Savaşı başladığında Türkiye Cumhuriyeti önce İtalyanların ve ardından da Almanların işgaline uğrayan Yunanistan'a un, şeker, yağ, peynir, et, patates, soğan gibi her türlü gıda maddesi, sağlık malzemeleri, ilaç ve battaniye; kısacası insani yardımdan askeri yardıma kadar çok geniş bir yelpazede yardımlarına aralıksız devam etmiştir (Keser, 2010:15).

2.1. Yunanistan'a İlk Aşamada Yapılan İnsani Yardım Faaliyetleri

Yunanistan'da 28 Ekim 1940'tan itibaren önce İtalya'nın saldırısı, sonra Almanya'nın işgalinin sonucu tarım ürünleri üretiminde büyük düşüş olmuştur. 1940 yılının sonlarından itibaren özellikle Atina ve öteki büyük kentler başta olmak üzere ülkede büyük açlık dönemi başlamıştır (Uçarol, 2008: 836). Yunanistan'da yaşanan kötü durum yardım edeceği düşünülen ülkelerin parlamentolarında bile sadece konuşulmuş ve uygulamaya geçmeyen kararlar çıkartılmıştır. Yunanların yardım taleplerine dünyanın hiçbir ülkesinden uzun süre cevap gelmemiştir. 1941 Ağustos ayında Atina'da bulunan *The Times* muhabiri de sokaklarda açlıktan bayılan insanlar bulunduğunu ve Yunanistan'daki açlık tehdidine karşı İngiltere ve ABD'nin önlem alması ve acil yardımda bulunmaları için elçiliklere yalvardıklarını belirtmiştir. Yunanistan'ın bu trajik durumu karşısında bütün dünyanın görmezlikten geldiği bu ülkeye birşeyler yapma gayretine giren ve elinden gelenin fazlasını yapan tek ülke Türkiye olmuştur (Keser, 2010:13, 93).

1941 yılı Eylül ayı sonlarında Yunan halkına yiyecek sağlamak amacıyla içinde eski Dış İşleri ve Maliye Bakanları ile üst düzey bürokratların

da bulunduğu Yunan Milli Komitesi başkan ve üyeleri İstanbul'a gelmiş, Türk Hükümeti'nin izniyle Türk ulusundan yardım talebinde bulunmuşlardır. Çünkü 1941 yılında Almanya'nın Yunanistan'ı işgal etmesinden sonra bu ülkeye yardım gönderebilecek tek devlet savaş dışı kalan ve Almanya ile de krom madeni ihracı dolayısıyla özel ilişkileri bulunan Türkiye idi (Uçarol, 2008:836).

Her ne kadar savaş dışında kalmış olsa da Türkiye'de de şartların uygun olduğunu söylemek mümkün değildir. 1929 yılında yaşanan ve bütün dünyayı sarsan ekonomik kriz sonrasında yavaş yavaş kendisini toparlamaya başladığı, ülkede savaşa hazırlık amacıyla yapılan kısıtlamalar sonucunda ortaya çıkan karaborsa ve kıtlık dönemlerinin ekonomik gücünün son derece kısıtlı olduğu ve ülkenin alt yapısı, sanayi gücü ve ekonomisinin ancak kendisine yetecek ölçülerde olduğu göz önüne alınacak olursa yardım faaliyetlerinin inanılmazlığı daha net anlaşılacaktır. Savaş ekonomisinin ve her an savaşa hazırlık anlamında Türkiye de savaş sonuna kadar hep teyakkuz durumundadır ve özellikle ekonomik sıkıntılar ülkenin hemen her köşesinde yakından hissedilir, ancak dönem İsmet İnönü'nün ifadesiyle "*çocukların aç kaldığı fakat babasız bırakılmadığı*" dönemdir (Keser, 2010: 15-16).

Ülkede bunlar yaşanırken Yunanistan'ın içinde bulunduğu perişan durumdan kurtulabilmesi için Türkiye Kızılay Cemiyeti bir an evvel Yunanistan'a yardım yapılması için büyük gayret içerisindeydi (Keser, 2010:141-142). Yunanistan'dan gelmeye başlayan açlık haberleri Türk kamuoyunda derin yankılar uyandırmış ve yardım çareleri aranmaya başlanmıştır. Özellikle 1941 yılı itibarıyla Nazi güçlerinin Türk sınırlarına dayandıkları ve Türkiye'nin de ülkeye yapılacak bir tecavüz karşısında bütün gücüyle karşı durmaya hazırlandığı günlerde ülkenin bütün yiyecek kaynakları askeri birliklerin hizmetine sunulmuş durumdadır. Ülkede özellikle taşımacılık alanında yaşanan sıkıntılar nedeniyle bazı bölgelerde yiyecek sıkıntısı had safhaya gelmiştir. Bütün olumsuzluklara rağmen bu millete yardım için elinden gelen her şeyi yapan Türkiye imkanlarını sonuna kadar seferber etmiştir. Yunanistan'a yardım konusunda gerek uluslararası Kızılhaç Örgütü gerekse Yunanistan Kızılhaç Teşkilatı ile görüşmelerde bulunan Türkiye bu ülkeye ambargo uygulayan İngiltere ve Yunanistan'ı işgal eden Almanya ile de yardım faaliyetleri ile ilgili alt yapının hazırlanması ve insani yardımın salimen ülkeye ulaştırılabilmesi için yoğun bir mesaiye girişmiştir (Keser, 2010:85-86). Yunanistan'a yapılacak yardımlar konusunda girişimlerin olumlu sonuç vermesiyle karayolunun tehlikeli, uzun ve masraflı olacağı düşüncesiyle yardım malzemelerinin Yunanistan'a vapurla gönderilmesi kararlaştırılmıştır (Keser, 2012:818).

İngiltere Savaş Bakanlığı Kızılhaç ve Kızılay arabuluculuğuyla sınırlı miktarda gıdanın Türkiye'den Yunanistan'a götürülmesine izin vermiş, 50.000 ton gıda maddesinin Yunanistan'a götürülmesi kararlaştırılmıştır. Gıda

maddeleri sürgündeki Yunan Hükümeti ve Yunan Savaş Yardım Derneği adına Türkiye'den İngiltere Ticari Kurumu tarafından satın alınmış ve kurumun faaliyetleri ile yardım planı İngiltere Büyükelçiliği tarafından idare edilmiştir. Ayrıca vapurların yüklenmesine bu iki kurum ile Uluslararası Kızılhaç yetkilileri nezaret etmişlerdir. Götürülen malzemelerin dağıtımı hastane ve aşevlerinde Uluslararası Kızılhaç tarafından yapılmıştır. Savaş nedeniyle Kızılay'ın göndereceği yardımları taşıyacak gemilerin, atanan Kızılay delegelerinin ve personelinin seçimine de özen gösterildiği gibi personelin basın mensuplarıyla konuşmalarını, kendilerine teslim edilenden başka yük taşımamaları, görüşmelerini sadece resmi kanallardan yapmaları, vapurun kontrolü, personelin karaya çıkışı gibi hususlarda çeşitli önlemler alınmıştır (Kalemler ve Erdem, 2011:214-215).

Yunanistan'a yardım konusunda girişimlere başlayanlar arasında İstanbul'daki balıkçılar, sebze meyve kabzımalları, gümrükçüler, DDY görevlileri, gazeteciler, belediye çalışanları, Gazeteciler Cemiyeti, TBMM ve parlamenterler, PTT mensupları, üniversiteler ve Türkiye'nin dört bir tarafından vatandaşlar bulunmaktadır. Yunanistan'da yaşananlar Türkiye'de yakından takip edilmiştir (Keser, 2012:818). Türk milletinin bu konudaki sıcak ve dostane yaklaşımı o dönem Türk basınına da yansımıştır. *"Bağımsızlığına, insanca yaşama hakkına canavarca saldırmış dost komşuya", "ölen kardeş bir milletin ıstırapı karşısında", "felakete uğramış komşumuz Yunanistan'ın", "dost ve müttefikimiz", "iki komşu memleket, iki kardeş evi"* gibi ifadeler yer almıştır (Vatan, 1 Ekim 1941; Keser, 2008:134).

Yunan Konsolosluğu'nca verilen Kasım 1940 tarihli bir ilanda veliaht eşi Prenses Frederiki'nin daveti olarak Yunan tebasından *"Yabancı diyarlardaki Yunanlılar istiklalimiz için çarpışan yavrularımız soğukta da savaşmaktadırlar. Bunun için askere fanila teşkilatını kurdum, bu teşebbüsüne yardımcı olunuz"* diyerek yardım talep edilmiştir. Bu arada Lozan Anlaşması gereği İstanbul'da kalmış Yunanistan vatandaşlarından askerlik çağı gelenler Yunan ordusuna katılmaya başlamış, 60 kişinin trenle çöşkuyle gidişi basında yer almıştır. Aynı günlerde Hariciye Vekaleti'ne başvuran Yunan Büyükelçisi Rafael'in eşi de İstanbul ve İzmir'deki Yunanlılar arasında bir cemiyet kurmak istediğini belirtmiş, izin verilmesini ve toplananların Yunanistan'a sevinde kolaylıklar gösterilmesini rica etmiştir. Başvekalet 18 Kasım 1940'da kanun ve mevzuatımıza uygun olmak şartıyla izin vermiştir (Macar, 2009:33). Madam Rafael tarafından kurulan Yunan Askerlerine Yardım Komitesi'nin Türkiye'deki Yunanlardan topladığı 15 ton şekerin Yunanistan'a ihracına izin verilmesi 9 Aralık 1940 tarihli Vekiller Heyeti kararıyla kabul edilmiş ve Rum azınlıktan 15 ton şeker toplayarak Yunan askerlerine gönderilmiştir (Bakar, 2008). 10 Aralık 1940'ta İstanbullu Türkler 200 çift çorap ve 200 kazağı Yunan Başkonsolosluğu'na teslim etmişlerdir. Ankaralı, İzmirli kadınlar da bu tür eşyaları toplamaya

devam etmiş, yerel Yunan yetkililere teslim edeceklerini açıklamışlardır (Macar, 2009:33).

1940 yılı sonlarında İstanbul'da bayanlar şeker tüccarlarının da katılımı ile bir toplantı yaparak Yunan askerlerine Kızılay vasıtası ile şeker hediye etmeye karar vermişlerdir. Tüccarların yardımından başka kadınlar da aralarında topladıkları para ile şeker alarak cephede savaşan Yunan askerilerine gönderme kararı almışlardır (*Cumhuriyet*, 4 Aralık 1940, 2). Topladıkları para ile şekerlerin kâr almadan vermeyi taahhüt ettikleri, her biri 250 gram şeker ve lokumdan oluşan paketler Noel ve yılbaşı hediyesi olarak hazırlanmıştır (*Akşam*, 4 Aralık 1940, 2; *Akşam*, 24 Aralık 1940, 3). Hazırlanmasında büyük bir komitenin faaliyet gösterdiği, üzerlerinde "İstanbul bayanlarının Yunan ordusuna hediyeleri" yazılı 14.000 kutu şeker Kızılay'a teslim edilmiştir (*Cumhuriyet*, 18 Aralık 1940, 2; *Cumhuriyet*, 24 Aralık 1940, 2). Yunanistan'da bütün gazeteler Türk kadınlarının İtalyanlarla savaşan Yunan askerlerine hediyeler göndermekte olduklarından bahsetmişlerdir. *Estia Gazetesi*'nde "Kadın ve erkek bütün Türklerin Yunan ordusuna karşı duydukları muhabbet tezahürlerine şahit olmaktayız. Yunanlılar hiçbir zaman nankörlük etmemişlerdir. Zamanı gelince minnettarlığımızı ispat etmesini bileceğiz." cümleleri yer almıştır (*Akşam*, 25 Aralık 1940, 1).

Yunanistan'ın yaşadığı sorunlar ve bu ülkeye yardım düşüncesi 1941 yılı yaz aylarında Türk gazetelerinde yoğun şekilde yer bulmuştur. Yunus Nadi gazetesindeki köşesinde şu anda Türkiye'nin Yunanistan için yapabileceğinin gıda maddeleri göndermek olduğunu belirtmiş ve müttefik devletlere çağrı yapmıştır. Ahmet Emin Yalman da korkunç bir kışa doğru gidildiğini ve savaşın uzaması nedeniyle büyük facialar yaşanacağını yazmıştır. Basının bu konuyu sürekli gündeme getirmesi 1941 yılının Temmuz ayında Türk kamuoyunun Yunanistan'da yaşanan sıkıntılara karşı dikkat ve hassasiyetini arttırmıştır. Daha sonraki günlerde de Yunanistan'daki kıtlık sorunuyla ilgili yayınlar söz konusu olmuş ve somut adımların atılması için çağrılara devam edilmiştir. 1941 yılı Eylül ayında Kızılay Cemiyeti Yunanistan'da yaşanan açlık sorunlarına karşı üzerine düşen her vazifeyi yapacağını açıklamış ve büyük takdir toplamıştır. Kızılay'ın açıklaması basında geniş yer bulmuştur (Bakar, 2008).

Türkiye Kızılay Cemiyeti Yunanistan'daki hastalarla çocuklara dağıtılmak üzere İstanbul'dan 35.000 liralık hububat ve zahire unu satın almıştır. Bu unlardan 1,5 milyon porsiyonluk çorba yapılması, unların sağlam paketler içinde Yunanistan'a sevk edilmeleri kararlaştırılmıştır (*Akşam*, 12 Eylül 1941, 3). Türkiye Alman işgali altına giren Yunanistan'da halkın çok büyük sıkıntı içine düşmesi üzerine Türk Kızılay'ı tarafından gerekli yardım maddeleri toplanması hazırlıklarını hızlandırmış, Yunanlılara yardım yapmak isteyen ancak bunu Türkiye üzerinden gerçekleştirebilecek olan İngiltere ve

onun Kızılhaç'ı ile Türkiye Kızılay Cemiyeti işbirliği ve yardım konusunda ortak hareket etmeyi Eylül 1941'de kabul etmiştir (Uçarol, 2008:837). İngiltere ve Almanya ile yapılan görüşmelerde her iki tarafın da muvafakati temin edildikten sonra Türkiye'den Yunanistan'a 50.000 ton erzak ve yardım malzemesi sevki kararlaştırılmıştır (*Vatan*, 12 Eylül 1941, 1; *Ulus*, 14 Eylül 1941, 3; *Cumhuriyet*, 23 Eylül 1941, 1; *Akşam*, 23 Eylül 1941, 1). Bunun üzerine Eylül 1941'de İngiliz Ticaret Şirketi Yunanistan'a Yardım Cemiyeti ve Avustralya komitesi tarafından satın alınan 50.000 ton erzak Türk Kızılayı tarafından kiralanan Adana Vapuru ile Yunanistan'a ulaştırılmıştır. Yine aynı gemi ile Türk Kızılay Cemiyeti Yunan Kızılhaç Cemiyeti aracılığıyla çocuklara dağıtılmak üzere 25 ton gıda maddesini 21 Mart 1941'de Pire Limanı'na göndermiştir (Uçarol, 2008:837).

2.2. Kızılay Vapurları Vasıtasıyla Yapılan Düzenli Yardım Faaliyetleri

Türk Kızılay Cemiyeti Yunanistan'a yaptığı ilk yardımların arkasından daha geniş yardım çalışmalarına girmiştir. Hazırlanan yiyecek ve giyecek maddelerini götürmek üzere Kurtuluş Vapuru tahsis edilmiştir (*Cumhuriyet*, 25 Eylül 1941, 2). Dünya savaş tarihi açısından neredeyse hiçbir önemi ve değeri olmayan Kurtuluş Vapuru İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye ile Yunanistan arasında tam anlamıyla bir hayat ve umut köprüsü haline gelmiştir (Keser, 2010:220). Kurtuluş Vapuru'nun kiralandığı günlerde Ortaktepe, Alemdar, Muzaffer, Hayat-ı Bahri, Şahin-i Bahri, Yardak ve Hatay motorlarına ilaveten Hüdaverdi ve Köstence Vapurları da İstanbul'dan Burgaz ve Köstence'ye balık götürmüş ve açlık çeken insanlara yardımcı olunmaya çalışılmıştır (Keser, 2012:818).

Yunanistan'a gönderilecek eşyalar arasında Yunan kolonisi tarafından hediye edilen 1.000 kadar koli ve Kızılay'a yapılmış yardımlar da bulunmaktadır (*Cumhuriyet*, 25 Eylül 1945, 2). Yunanistan'a gönderilecek gıda maddelerinin başında fasulye, nohut, yumurta, yağ, şeker, soğan gelmektedir. Ayrıca Kızılay tarafından hediye edilen sütlü unlarla, İstanbul Yunan kolonisi tarafından Konsoloshane vasıtasıyla bağışlanan kolilerin de aynı vapurla gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Pire'ye kadar olan seferlerini serbestçe yapabilmesi için vapurun görünecek yerlerine Kızılay işareti konulmuştur (*Cumhuriyet*, 26 Eylül 1941, 3). Kurtuluş Vapuru ile 13 Ekim 1941 tarihinde 50 ton buğday, pirinç, sağlık malzemesi ve giyim eşyasını İzmir'den Pire Limanı'na göndererek bunların Yunan halkına dağıtılması için Yunan Kızılhaç Cemiyeti'ne teslim etmiştir (Uçarol, 2008:837). Vapura yüklü bulunan gıda maddeleri arasında çocuklar için çok miktarda pirinç unu ve nişasta, fasulye, nohut, yumurta ve sair gıda maddesi vardır (*Vatan*, 28 Ekim 1941, 1). Vapurun getirdiği yardım malzemeleri yanında Yunan Kızılhaç Teşkilatı tarafından Kurtuluş Vapuru ile gönderilmesi istenen gıda maddeleri

arasında özellikle yeni doğan bebekler ve çocuklar için pirinç unu ve süt tozu gelmiştir (Keser, 2010:222-223).

Türk basını Kurtuluş Vapuru'nun seferi vesilesiyle Atina'daki açlığı gözler önüne sermeye başlamıştır (Macar, 2009: 78). Yunanistan'da durum o kadar kötüdür ki Kurtuluş Vapuru'nun Pire Limanı'na yanaşması sonrasında Yunanlılar limana akın etmişlerdir. Türkiye'den gelen bu yardımlar kamyonlarla ülkenin değişik bölgelerine dağıtılmış ve gazetelere göre durumdan son derece memnun olan Yunanlılar da Kurtuluş Vapuru'nun bir resminin yapılarak Pire'nin en güzel yerine asılacağını ve Türk milletinin bu iyiliğini hiçbir zaman unutmayacaklarını belirtmişlerdir (Keser, 2010: 261; Uçarol, 2008: 837).

Kızılay Cemiyeti Yunanistan'da akrabaları bulunan Türk tebasının Yunanistan'a göndereceği paketleri yerlerine sevk etmeye de aracı olmayı kararlaştırmıştır. Paketin içine konacak şeyleri Gümrük ve İhisarlar Vekaleti'nin tayin edeceği ve bir kişinin ayda yalnız 5 kilo ağırlığında ve 10 Lira kıymetinde paket gönderebileceği kararlaştırılmıştır (*Cumhuriyet*, 22 Kasım 1941, 1-3; *Akşam*, 22 Kasım 1941, 3; *Ulus*, 23 Kasım 1941, 3).

Kurtuluş Vapuru'nun ikinci seferi ise 28 Ekim 1941-20 Kasım 1941 tarihleri arasında yapılmıştır. Görevli personel ellerinde avuçlarında kendi kumanyaları dahil ne kadar yiyecek varsa hepsini Yunanistan'da bıraktıklarından Çanakkale'den girişte Türk makamlarından kendilerine yiyecek yardımı talebinde bulunmuşlardır. Bu sefer vapur yükü arasında 4.800 Lira değerinde fasulye, nohut yanında 1.900 fiçi lakerda, 1.500.000 yumurta, pirinç unu, mercimek unu bulunmaktadır. İkinci seferde ayrıca İtalyan ve Yunanistan Kızılhaç Teşkilatı'ndan ve Kızılay'dan yetkililer katılmıştır. Bu ikinci sefer sırasında Yunanistan'daki durum daha da kötüleşmiş, vapur personeli Pire Limanı'nda karaya çıktıklarında karşılaştıkları manzara karşısında şok olmuşlardır (Keser, 2005: 100). Kurtuluş Vapuru'nun üçüncü seferi sonucunda Yunanistan'a toplamda 10.000 ton kadar muhtelif gıda maddesi götürülmüştür (*Cumhuriyet*, 8 Aralık 1941, 2). Yunanistan'dan verilen haberlere göre Kurtuluş'un yaptığı her seferden 14.000 çocukla 250.000 kişi yararlanmışır. İlk yapılan dağıtma tecrübelerinden sonra gönderilen yiyecek maddelerinin yetimhanelerde, hastanelerde pişirildikten sonra halka dağıtılması daha faydalı görülmüştür (*Ulus*, 9 Aralık 1941, 2). Dağıtım milletlerarası Kızılhaç üyeleri ile Yunan ve Alman Kızılhaç'ları namına iştirak eden doktorlar nezaret etmişlerdir (*Ulus*, 9 Aralık 1941, 2). Kurtuluş Vapuru ile Yunanistan'a giden Kızılay yetkilileri Yunanistan eski Milli İktisat Bakanı Zanas ile görüşmüştür. Bakan yardıma muhtaç 500.000 kişinin Souple Populaire denilen aşevlerinde Kurtuluş Vapuru'nun getirdiği gıda maddeleri ile beslendiğini ve açlıktan ölüm vakalarının azaldığını ve bu insanlık hareketinin Yunanistan'da unutulmasının mümkün olmayacağını belirterek teşekkür etmiştir (Keser, 2010: 283-284).

Kurtuluş Vapuru her seferinde kendi yükünden başka muhtelif kimselerin orada bulunan akrabalarına gönderdikleri 750 koli ile Kızılay'ın hediye olarak küçük paketler halinde hazırladığı 2 ton üzüm ve inciri de götürmüştür (*Cumhuriyet*, 27 Aralık 1941, 2). Papalık makamının vekili İstanbul vilayetine müracaat ederek Yunanistan'daki çocuklara yardım için Noel Yortuları münasebetiyle bir hafta müddetle Katolik Kiliselerinde yardım toplanmasına müsaade edilmesini rica etmiş, Vali ve Belediye Reisi bu müracaati iyi karşılamıştır. Toplanacak para ile Yunan çocuklarına hediyeler alınması ve bunların Kızılay vasıtasıyla gönderilmesi kararlaştırılmıştır (*Akşam*, 27 Aralık 1941, 3).

Üzerine Kızılay'ın dev bir ambleminin çizildiği Kurtuluş Vapuru ile 1941 yılı içinde 3, 14 Ocak 1942'de de 1 olmak üzere dört seferde yiyecek, giyecek ve ilaçtan oluşan, sadece dördüncü seferinde toplam 167 ton çeşitli yardım malzemesi Türkiye'den Yunanistan'a (İstanbul'dan Pire'ye) gönderilmiştir (Keser, 2005: 95; Uçarol, 2008:837). Kurtuluş Vapuru'nda bulunanlar Yunanistan'ın acıklı vaziyetinden çok etkilenmişlerdir. Giyecek eşyanın çok pahalılaşması üzerine halk arasında çıplaklık başlamıştır. Yiyecek kıtlığını takip eden giyecek eşya kıtlığı da durumu bir kat daha ağırlaştırmıştır. Bu günlerde Türkiye'den Yunanistan'a yapılan yardım faaliyetlerinin en ilginç ise Ziraat Vekaleti'nin aldığı bir kararla Anadolu'da vurulan yaban domuzlarının Yunanistan'a gönderilmesidir (Keser, 2005:102).

Kurtuluş Vapuru kuru fasulye, nohut, soğan, patates ve balıktan başka Türk gazetecilerinin Yunan gazetecilerine yardımını da götürmüştür. Yardım 350 Yunan gazetecisine ayrı ayrı verilmek üzere hazırlanmış beşer kiloluk yiyeceklerle dolu paketlerdir. Ankara'da Türk basın birliği yıllık suaresinin hasılatı da Yunan gazetecilerine ayrılmıştır (*Akşam*, 19 Ocak 1942, 1).

Kurtuluş Vapuru'nun yardımları perişan durumdaki Yunanlar için tam bir cankurtaran simidi olmuştur. Yunanlar bu yardımlardan o kadar etkilenmişler ki Pire'deki en işlek caddelerden birisine geminin resmini astıkları gibi Atina caddelerinden birisine de Kurtuluş ismi verilmesi gündeme gelmiştir. Bazı Yunanlar ise harpten sonra bu felaket günlerinin hatırası olarak bu vapurun satın alınmasını istemişlerdir (Keser, 2005:102). Ancak Kurtuluş Vapuru çıktığı son seferinde 20 Ocak 1942 günü Marmara Denizi'nde kötü hava koşullarından dolayı batmıştır (*Cumhuriyet*, 21 Ocak 1942, 1; *Akşam*, 21 Ocak 1942, 1; *Vatan*, 21 Ocak 1942, 1). Atina Pire Başkonsolusu Hariciye Vekaleti'ne göndermiş olduğu yazıda kaza sonrasında Yunanistan'da büyük bir üzüntü yaşandığını ve halk arasında vapurun torpillendiğine dair bir çok şaiye dolaştığını bildirmiştir (BCA 030.10.00.00., Yer No: 171.185.20.2; KGMA. K: 2599, D: 27. 3.). Kazadan sonra Kızılay Cemiyeti kiraladığı Tunç, Konya, Arslan ve Dumlupınar gibi vapurlarla 31 Ocak 1942'den itibaren Yunanistan'a tonlarca insani yardım malzemesi göndermeyi sürdürmüştür (Uçarol, 2008:837).

Yardım götürecektir vapur arayışları devam ederken Türkiye gıda yardımlarına ilaveten Kızılay aracılığıyla Yunanistan'da hastanelerde yatmakta olanlar için özel pamuk çoraplar yaptırmış ve bu ülkeye göndermiştir. Bu çoraplarla birlikte Yunan hastabakıcılar için de 500 çift çorap, Yunan hastaneleri için satın alınan 5 ton pirinç unu ve 1 ton mercimek unu da Kızılay tarafından ülkeye sevk edilmiştir (Keser, 2010:332-333).

İstanbul Belediyesi belediye ve vilayet memurlarının maaşlarından bazı oranlarda Yunanistan belediye memurlarına yapılacak yardımlar için para kesmeye başlamıştır. Toplanacak para ile alınacak temel gıda maddelerinin koliler haline getirilerek Tunç Vapuru ile Yunanistan'a gönderilmesi kararlaştırılmıştır (*Akşam*, 1 Şubat 1942, 3). Tunç Vapuru'nun yardım faaliyetlerine başlamaması üzerine yerine Dumlupınar Vapuru kiralanak yardım malzemeleri yüklenmiştir (Keser, 2010:340).

Hükümet, İstanbul Belediyesi'nin Yunanistan'a 1.000 koli göndermesine müsaade etmiş ve bu hususta lisans vermiştir. Belediye tarafından hazırlanan 1.000 koli Dumlupınar Vapuru'na yüklenmiş, diğer seferlerinde de aynı miktarda koli gönderilmesi kararlaştırılmıştır (*Akşam*, 18 Şubat 1942, 2). Yunan belediye memurları İstanbul Belediyesi'nin bu insani hareketine karşı bir teşekkür mektubu ile birlikte tarihi bir tablo ve Atina Belediyesi'ne ait büyük bir albüm hediye etmişlerdir (*Akşam*, 10 Mart 1942, 3). Ankara Belediye memurları Pire belediye memurlarının yardım talebi üzerine gönderecekleri gıda maddelerinin ne miktarda ve ne gibi şeylerden ibaret olması gerektiğini sormuşlardır (KGMA. K: 2599, D:30.1.). Ankara Belediye meclisinde yapılan müzakerede Atina'daki belediye memurlarına hediye suretiyle 2.500 Lira kıymetinde eşya gönderilmesi kabul edilmiştir (*Akşam*, 7 Nisan 1942, 2). İzmir Belediye memurları da Atina Belediye memurlarına gönderilmek üzere domuz eti, kuru meyve ve tuzlu balık göndermeye karar vermiştir (KGMA. K: 2599, D: 30.).

Dumlupınar Vapuru'na daha önce Kurtuluş Vapuru'nda olduğu gibi Kızılay amblemleri bayraklar asılmış ve Kızılay amblemi işlenmiştir (Keser, 2010: 341). Dumlupınar Vapuru ile 1.375 ton kuru fasulye, 300 ton patates, 100 ton incir, 160 ton tuzlu balık, 100 ton muhtelif eşya ve 200 sandık yumurta olmak üzere toplamda 2.025 ton malzeme gönderilmiştir (*Akşam*, 19 Şubat 1942, 3). Kızılay'ın gönderdiği yiyecek maddeleri aşevlerinde pişirilip halka dağıtılmıştır (*Akşam*, 9 Mart 1942, 3). 1942 yılı Nisan ayı içinde vapur Kızılay tarafından Yunanistan'daki yardıma muhtaç ahaliye gönderilen 2.000 tonluk gıda maddeleri ile birlikte mühim bir kısmı mebuslar tarafından gönderilen 70 büyük parça koliyi Pire'ye götürmüştür (*Akşam*, 25 Nisan 1942, 2). Kızılay Yunanistan halkına hediye olarak gönderilmek üzere İzmir Tarım Satış Kooperatifinden mühim miktarda üzüm ve incir satın almıştır (*Akşam*, 16 Mayıs 1942, 2). Dumlupınar Vapuru'nun 1942 yılı Haziran ayında yaptığı seferinde yiyecek ve sağlık malzemeleri ile beraber Turing Kurumu, Yüksek

Mühendis Okulu, Osmanlı Bankası, Etibba Birliği, Anadolu Ajansı, Basın Birliği ve Türk vatandaşları tarafından Yunanistan'daki akrabalarına hediye gönderilen koliler de yer almıştır (KGMA. K: 2599, D: 52.).

Türkiye'nin yardım çabalarına ve gayretlerine rağmen Avrupa ve Amerika'dan o tarihe kadar Yunanistan'a somut bir yardım gelmemiştir. *New York Times* Gazetesi bu duruma dikkat çekerek “Yunanistan'a yardım yapılması gerekir. Yunanlılar Alman bombalarından değil açlıktan ölüyorlar” ifadesini kullanmıştır (Keser, 2005: 112). 1942 yılı Mayıs ayı içerisinde Yunan Başkonsolosu Türk Hariciye Vekaleti'ne Yunanistan'daki iâşe vaziyetinin nispeten düzeldiğine dair bir yazı göndermiştir. Yazısında sıkıntılı bir kış geçiren Yunanistan'da havaların düzelmesi üzerine nakliyatın kolaylaşması, Türkiye'den başka İsveç, Mısır, Bulgaristan ve Yugoslavya'dan da erzak, ilaç vs. gelmesi sayesinde durumun düzeliş sıkıntılarının azaldığını yazmıştır. Yunanistan'da açlıktan ziyade sıkıntı ve pahalılık bulunduğunu, serbest çalışanların büyük kazançlar temin ettiklerini, reñberlerin malını yüksek fiyatla sattığını, stokların bedellerinden 40-50 misli bedel ile satılması yüzünden bir kısım halkın rahat yaşam sürdüğünü, eskiden iyi durumda olan ailelerin de zor duruma düştüğünü belirttikten sonra bu durumun yaşanan savaş şartlarında yalnız Yunanistan'a özgü bir durum olmadığını da ifade etmiştir (KGMA. K: 2599, D: 53.1/2). Fakat Türkiye kendi halkının da büyük sıkıntılar çektiği bu dönemde zorluklarla sağlayabildiği yardım malzemelerini Ege Denizi ve Yunanistan'da işgalci devlet olarak bulunan Almanya ile İtalya'dan özel izin alarak Yunanlara gönderebilmiştir.

Türkiye aynı tarihlerde Sakız, Sisam, Midilli başta olmak üzere Yunanistan'a ait Ege Adaları'ndaki halka da yardım göndermiştir (Keser, 2008b: 291; Uçarol, 2008:838). 1942 yılı içinde iâşe vaziyetleri çok acı olan Yunan Adaları halkına Beynelmîlel Kızılhaç tarafından yardım edilmesi kararlaştırılmış, bu hususta Türkiye Hükümeti ile Büyük Britanya ve Mihver Devletleri arasında bir anlaşma yapılmıştır. Beynelmîlel Kızılhaç'ın bu hareketine gerek Kızılay gerekse mülki ve askeri Türk makamları büyük kolaylık göstermiştir. Sakız, Sisam, Midilli ve Nikarya Adaları'ndaki aç ve zor durumdaki halka nakliyatı İzmir Limanı'ndan yapılacak ve Adalar'daki dağıtım da tamamen Beynelmîlel Kızılhaç delegesinin kontrol ve nezareti altında 660 ton muhtelif gıda maddesi ile 500 çuval İngiliz unu dağıtılması kararlaştırılmıştır (*Cumhuriyet*, 5 Haziran 1942, 1-3). Yunanistan ve Ege Adaları'na yaptığı yardımlardan başka Almanya'da bulunan İngiliz, Belçikalı, Fransız, Yugoslav, Norveç ve Hollanda esirlerine mensup oldukları devletlerin konsoloslukları vasıtasıyla gıda maddelerinin Kızılay genel merkezince muntazam koliler halinde gönderilmesine de devam edilmiştir. Almanya'ya Kızılay yardımı ile hiçbir ücret alınmadan 10.000'den fazla koli gönderilmiştir. Türkiye'den ihracına müsaade edilen her tür gıda maddesinin

bulduğu kolilerin yerine ulaştığına dair gelen makbuzlar da Kızılay vasıtası ile koli sahiplerine iade edilmiştir (*Cumhuriyet*, 29 Eylül 1941, 2).

Türkiye'nin Yunanistan'a yardım faaliyetleri sadece gıda yardımı ve insani yardım malzemeleri ile sınırlı değildir (Keser, 2010:412). Açlık nedeniyle Yunanistan'da mağdur olan çocukların savaş sonuna kadar başka ülkelere gönderilip bakımlarının sağlanması tartışmaları gündeme gelmeye başlamıştır. Daha 13 Kasım 1941'de Başbakan Tsouderos "*Yunan neslini bilimsel olarak saf dışı bırakmak niyetiyle işgalci ülke sistemli olarak halkı aç bırakmaktadır. Bu nedenle daha da çok yoksul halk çocuğunu gelecek nesli kurtarmak üzere Ortadoğu ve diğer yakın ülkelere göndermek artık bir zorunluluktur*" demiştir. Yunanistan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Logothetopoulos 10 Ocak 1942 tarihinde Türkiye'nin Atina-Pire Başkonsolosu'na yazdığı mektupta 6-13 yaşları arasındaki çocukların Türkiye tarafından kabul edilmelerini, İstanbul'da oturan ailelerin yanında misafir kalmalarının sağlanmasını rica etmiş, çocuk sayısının Türk Hükümeti'nce belirlenebileceğini de ekleyerek "*Devletimizin geçirmekte olduğu gıda zorlukları malumunuz olduğundan iş bu meseleye hususi ilgi atfedeceğinize eminim*" demiştir. Başvekalet 12 Şubat'ta 1.000 çocuğun uygun görüldüğünü belirtmesi üzerine Memleketimize Getirilecek Yunan Çocuklarına Dair Talimat Projesi hazırlamış, organizasyonun sorumluluğu Kızılay'a bırakmıştır (Macar, 2009:114-115).

Yunanistan'da gıdasızlık yüzünden yüzlerce çocuğun her gün hayata gözlerini kapamakta olduğu yönünde gelen haberler karşısında Kızılay Cemiyeti uluslararası temaslar kurmuş, 1942 yılında 1.000 Yunan çocuğunu Türkiye'ye getirerek bakımını üstlenmek için gerekli hazırlıkları yapmaya başlamıştır (*Vatan*, 16 Şubat 1942, 1; Uçarol, 2008:838). Türkiye'nin 1.000 çocuk alacağını açıklamasından sonra Güney Afrika da birkaç bin çocuğu kabul edeceğini bildirmiş, ayrıca Suriye'ye 1.000, Mısır ve İsviçre'ye 5.000'er çocuk gönderileceği haberleri de basında yer almıştır. Kenya ve Hindistan da telaffuz edilen ülkeler arasında idi (Macar, 2009:114).

Yunanistan'da açlığın her gün biraz daha tesirini arttırdığını göz önüne alan Kızılay Cemiyeti 13-16 yaşlarında kimsesiz 1.000 kadar Yunan çocuğunu Yunanistan'a eşya götüren Dumlupınar Vapuru ile Kızılay'ın misafiri olarak ülkeye getirmeyi planlamıştır (*Akşam*, 16 Şubat 1942, 1; *Cumhuriyet*, 17 Şubat 1942, 2). Yunanistan'da Kızılhaç tarafından seçilen ve yaşları 13 ile 16 olan bu emanet çocuklar ilk 1.000 kişilik parti yerleştirildikten sonra ikinci bir çocuk kafilesinin daha memlekete getirilmesi ihtimali de düşünülmüştür (*Cumhuriyet*, 13 Mart 1942, 1). Çocukların savaş sonuna kadar Kızılay'ın himayesinde Türkiye'nin misafiri olmaları kararlaştırılmıştır (*Akşam*, 26 Nisan 1942, 2). Bu çocuklar için 50 kilo süt tozu, 650 kaşık, 1000 çatal, 1.000 tabak, 20 yemek kovası, 2 büyük semaver, 1.000 battaniye, 1.000 yatak ve bir miktar ilaç gönderileceği ve vapurda bulunacak

2 doktor ile 10 hemşire de çocukların sağlık durumları ile ilgileneceği belirtilmiştir. Çocukların ne şekilde, nasıl getirilecekleri, nerede ve nasıl barındırılacakları ve karşılaşılabilecek muhtemel problemler konusunda bir proje geliştirilmiştir (Keser, 2010:416; *Cumhuriyet*, 20 Şubat 1942, 2).

Çocukların nerede barındırılacağı konusunda yapılan hazırlıklar sonrasında bir kısmının Yedikule'deki Balıklı Rum Hastanesi'nde misafir edilmesi düşünülmüşse de hastanede boş yer olmadığından bu çocukların Büyükkada ve Heybeliada'daki Rum yetimhanelerine yerleştirilmesi kararlaştırılmıştır (*Cumhuriyet*, 12 Mart 1942, 2). İstanbul'da bulunan binalara ilaveten daha sonra İzmir Buca'da Kültür Lisesi olarak bilinen bina ile Karşıyaka'da bulunan ve Dilsizler Mektebi olarak adlandırılan iki bina daha bulunarak Yunan çocuklarının barınmaları için hazırlanmaya başlamıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda İzmir'deki binaların bu çocukların barınmaları açısından uygun olmaması nedeniyle çocukların İzmir'e gönderilmelerinden vazgeçilmiş ve Türk aileler tarafından yapılan manevi evlat taleplerine de olumsuz cevap verilmesi kararlaştırılmıştır. Misafirhanenin İzmir'de faaliyete geçmesi daha sonra pek uygun bulunmadığından İstanbul'da bir bina üzerinde durulmuş, sonrasında da Münakalat Vekaleti'ne ait ve vaktiyle Balıkçılık Enstitüsü olarak kullanılan Baltalimanı'ndaki Damat Ferit Paşa Yalısı'nın tahsis edilmesi kararlaştırılmıştır (Keser, 2010: 433,437; *Cumhuriyet*, 17 Nisan 1942, 2; *Cumhuriyet*, 12 Mart 1942, 2; *Vatan*, 11 Mayıs 1942, 2). Binanın kullanımı Başvekalet tarafından da uygun bulunduğundan Kızılay'a devri işlemlerine başlanılarak bina baştan aşağı bakımdan geçirilerek çocukların yaşamasına uygun hale getirilmesine karar verilmiştir (BCA., 030.0.010.000.000, Yer No: 179.235.20; Keser, 2010:437). Damat Ferit Yalısı'nda barındırılacak Yunan çocuklar için Kızılay atölyelerinde çamaşır ve diğer lüzumlu eşya dikimine başlanmış fakat yapılan hazırlıklara rağmen Yunan Kızılhaç başkanının Türkiye Kızılay Cemiyeti'ne müracaatı ile milli anane ve terbiye sistemlerine uygun olmadığı gerekçesiyle lisan, muhit ve aileden ayrılma bakımlarından çocukların yurtları dışına çıkarılmamasını istemesi üzerine bu teşebbüsten vazgeçilmiştir (*Cumhuriyet*, 23 Mayıs 1942, 2; *Cumhuriyet*, 27 Mayıs 1942, 3; *Akşam*, 27 Mayıs 1942, 2; *Ulus*, 27 Mayıs 1942, 2; Keser, 2010:456).

1943 yılında milletler arası muhtelif müesseselerin çalışmasına ve birçok memleketin fiili yardımına rağmen Yunan milletinin durumu tehlikeli olmakta devam etmiştir. Mart ayından önce Atina'da haftada 5 gün ekmeğin 240 grama ve haftada 2 gün de 180 grama çıkarılmıştır. Diğer yiyecek maddelerinin yokluğu göz önünde tutulursa bu miktar çok azdır. Ekmek nadir olarak yapılan patates dağıtımından başka Atina'da hergün muntazam bir surette dağıtılan biricik yiyecek maddesidir. Yardım birlikleri tarafından dağıtılan şeyler pek az bir para karşılığında satılmıştır. Fakat halkın satın alma gücü o kadar düşmüştür ki birçok yerde halk dağıtılan maddeleri alabilecek

durumda değildir. Kötü beslenme yüzünden ölüm miktarı devamlı surette artmış, bu durum salgın hastalıkların, tifüsün yayılmasına, verem ve sıtmanın artmasına yol açmıştır. Gelen ilaç yetecek miktarda değildir. Mesela sıtmanın salgın bir şekilde hüküm sürdüğü yerlerde kinin ancak vahim hastalıklarda ve doktor reçetesi ile satılmıştır. Elektrik kullanımı sınırlanmış, Atina şehrinde otobüs seferleri kaldırılmıştır. Tramvay hatları ve araba sayısı azaltılmıştır. Trenler ise genellikle Mihver Devletleri'nin artmış olan askeri sevkiyatında kullanılmışlardır. Su yokluğu da Belediye ve halkı kaygılandırmaya başlamış, halka sabah saat 6'dan akşam 18'e kadar su verilmiştir. Fakat bu kısıtlamalar işgal kuvvetlerine uygulanmamış, işgal kuvvetlerince çok su sarf edildiğinden savaştan önceki şehrin su sarfiyatı iki katına çıkmıştır. Suyun azalması da şehrin sağlık durumunu tehlikeye düşürmüştür. Denilebilir ki Yunanistan'da hayat tahammül edilmez bir hal almıştır (*Akşam*, 29 Temmuz 1943, 2).

Kızılay tarafından Yunanistan'ın muhtaç halkına 10 Temmuz 1943'de İzmir'den Pire'ye hareket eden Kızılhaç emrindeki İsveç bandıralı Fenris Vapuru ile 10.000 kişiye sıcak yemek temini gayesiyle 335 ton kuru fasulye, nohut, buğday, makarna, kuru incir, ince pamukyağı gönderilmiştir. Bundan başka aynı vapurla Kızılay tarafından Yunanistan'da açılacak 3 verem dispanseri için hediye edilen 100 yatak takımı ve Ankara Hukuk Fakültesi'nin Atina Üniversitesi'ne armağan ettiği 500 kilo yiyecek maddesi de gönderilmiştir (*Ulus*, 15 Temmuz 1943, 2). Yunanistan'a yapılan yardımlardan başka Yunanistan ve Adalar'dan savaş nedeniyle kaçıp Türkiye'ye sığınan Yunanlara da yardım sürdürülmüştür. Bunların yanı sıra Kızılhaç Örgütü ile ABD, İngiltere ve Avustralya gibi devletlerden gelen yardım malzemeleri de Türkiye üzerinden Yunanistan'a ulaştırılmıştır (Uçarol, 2008:838).

Kızılhaç Cemiyeti'nin iki temsilcisi İzmir'e bir İsveç vapuru ile gelmiş bulunan 2.670 tonluk gıda maddesi ile Mısır'dan gönderilen 2.000 sandık süt tozunun Midilli, Sakız ve diğer Yunan Adaları'ndaki halka dağıtımına nezaret etmeleri kararlaştırılmıştır. Bu suretle bu adalarda oturan 300.000 kişinin gıdasızlıktan kısmen kurtulması hedeflenmiştir. Gerek gıda maddeleri gerekse sütlerin süratle Adalar'a gönderilmesi hususunda Türk Hükümeti Kızılhaç Cemiyeti'ne her türlü kolaylığı göstermiştir (*Vatan*, 17 Mart 1943, 1). Ayrıca Kızılay savaş halinde veya işgal altında bulunan ülkelerde oturanlarla mektuplaşmayı temin etmek için Ankara, İzmir ve İstanbul'da birer haber alma bürosu kurmuştur. Uzun zamandan beri akrabalarından haber alamayanların bu büroya müracaat ederek 25 kuruş ücretle matbu bir haber alma kağıdı alıp, bunu Fransızca yahut Almanca doldurarak büroya teslim etmeleri gerektiği bildirilmiştir. Gönderenin ve gönderilenin açık adreslerini içeren bu kağıtların her hafta cumartesi günleri Ankara'ya ve orada bulunan Kızılhaç delegesi tarafından ait oldukları memleketlere gönderilecekleri duyurulmuştur. Kısa bir zaman içinde

İstanbul'daki büroya 130 mektup verilmiştir. Bunların içinde Amerika'ya, Hindistan'a, Fransa'ya, İngiltere'ye, Romanya, Cezayir, Yunanistan, Yugoslavya, Halep ve Kırım'a gönderilecek mektuplar vardır. Fakat en çoğunu Yunanistan'a gidecek mektuplar teşkil etmiştir (*Akşam*, 15 Ağustos 1942, 3).

Türkiye Yunanistan ve Ege Adaları'ndaki Yunan halkına 1940 yılında başladığı insani yardımları 1943, 1944 ve 1945 yıllarında da sürdürmüştür. 1944 yılında muhtaç Yunan çocuklarına yardım için İstanbul'da ve Ankara'da iki yardım komitesi faaliyete geçmiştir. Atina'nın kurtuluşu vesilesi ile Yunanistan'daki muhtaç çocuklara yardım toplamak üzere İstanbul Belediye Reisi Lütfi Kırdar'ın başkanlığı ve Yunan Büyükelçisi Raphael'in fahri başkanlığı altında CHP, Kızılay, Matbuat, Çocuk Esirgeme Kurumu, Ticaret Odası, Üniversite, Milli Bankalar temsilcilerinden ve İstanbul'daki Yunan kolonisini temsil eden kişilerden oluşan bir Türk Yunan İane Komitesi kurulmuştur. Ankara'da da Ankara Belediye Reisi Nevzat Tandoğan'ın başkanlığı altında bir komite faaliyete geçerek hazırlıklara başlamıştır (*Akşam*, 18 Ekim 1944, 2; Uçarol, 2008:838). Kızılay yapılan bağışları toplamaya başlamış ve Ankara'nın mali ve milli müesseselerinin 244.123.50 Lirayı bulan yardımları Kızılay Genel Merkezi'ne yatırılmış ve komite mesaisine son vermiştir. Yardım komitesi "*milli bankalarımıza, yüksek tahsil gençliğine ve sayın halka dost milletin evlatlarına karşı göstermiş oldukları şefkat eserlerinden dolayı*" teşekkürlerini bildirmiştir (*Ulus*, 20 Ekim 1944, 1; *Ulus*, 5 Kasım 1944, 1). Yunan Büyükelçisi Rafael Ankara Vali ve Belediye Reisi Nevzat Tandoğan'ı ziyaret ederek dost Yunanistan'ın başkenti Atina'nın kurtuluşu münasebetiyle yoksul Yunan çocuklara yardım için kurulan komiteye yardım suretiyle göstermekte oldukları şefkatten dolayı Ankara halkına ve müesseselerine hükümeti ve şahsı adına teşekkürlerini bildirmiştir (*Ulus*, 9 Kasım 1944, 1). Yunan çocuklarına yardım olmak üzere Türkiye'den toplanılan paralarla alınacak yiyecek ve giyecek maddelerini Yunanistan'a götürmeye Ege Vapuru tahsis edilmiştir. Aynı vapurla müttefik ülkeler tarafından Türkiye'den alınan buğday, balık, şeker gibi maddelerin de Yunanistan'a sevki kararlaştırılmıştır (*Ulus*, 17 Kasım 1944, 1). İsmet İnönü de Yunan üniversitelilerine mahsus olmak üzere 30 ton kadar giyecek eşya göndermiştir (*Vatan*, 8 Nisan 1944, 1).

1945 yılında Adalar'da şiddetli bir açlık hüküm sürdüğünden gıda maddeleri sevkine tekrar başlanması uygun görülmüştür. Kızıllaç Türkiye temsilcisinin bu sevkiyatın tedbirleri ile meşgul olmak üzere bir müddetten beri İzmir'de bulunduğu belirtilmiştir. Rodos'a da gıda maddeleri sevki kararlaştırılmış ve Türk bandıralı motorlar Rodos'a doğru yola çıkmışlardır. Türkiye'nin bu yardımlarına karşılık olarak Ankara'da Hariciye Vekaletinde yardım için kurulan komisyonun başkanı Feridun Cemal Erkin'e Yunanistan yetkililerinden çok sayıda teşekkür mektubu gelmiş, Yunan basınında da

Türkiye’yi övücü yazılar çıkmıştır (*Cumhuriyet*, 15 Mart 1945, 1; Uçarol, 2008:838).

Yunanistan’ın iâşe durumunun düzelmesi savaşı bitmesinden sonra da kolay olmamıştır. 1946 İlkbaharında bile sıkıntıların devam etmesi üzerine Yunanistan, Türkiye’ye müracaat ederek hububat yardımı istemiştir. Savaştan sonra iâşe durumu hala düzelmeyen Yunanistan’a 10.000 ton buğday ve 5.000 ton çavdar verilmesi kararlaştırılmıştır. Savaş esnasında elinden gelen her türlü yardımı yapan Türkiye, barış zamanında da komşu Yunanistan’ın bir an önce yaralarını sarması için gayret göstermiştir (Bakar, 2008).

Sonuç

Yunanistan’ın İtalyan ve Alman işgaline uğramasıyla beraber Alman işgal güçlerinin Akdeniz’de başlattığı ambargoyu öne süren pek çok ülke Yunanistan’a yardım etmek ister gibi davransalar da fiili bir yardım hareketinde bulunmazlar. Savaş yıllarından kaynaklanan ekonomik sıkıntıları yenmeye çalışan Türkiye ise savaşı dışında kalmasına rağmen her an savaşa hazır olma zorunluluğu içinde bir taraftan artan savunma masraflarını karşılamaya çalışmış, diğer taraftan uygulamaya koyduğu yeni vergilerle kaynakların iktisatlı kullanılması yönünde tedbirler almış ve Yunanistan’a “dost ve kardeş ülke” denilerek her türlü yardımı yapmıştır.

Türkiye savaşı başından itibaren imkânlarını seferber ederek Yunanistan’a yardım etmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye Yunanistan’a ekonomisinin yeterli olmamasına rağmen temel besin kaynakları ve sağlık malzemelerini insani yardım olarak karşılık beklemeksizin göndermiştir. İkinci Dünya Savaşı içerisinde Türkiye’den Yunanistan’a gönderilen yardımlar 1930’lu yıllarda kurulan Türk-Yunan dostluğunun uygulaması olarak görülebilir.

Kaynakça

Arşiv ve Resmi Yayınlar

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Kızılay Genel Müdürlüğü Arşivi
Resmi Gazete

Sürelî Yayınlar

Akşam Gazetesi
Cumhuriyet Gazetesi
Ulus Gazetesi

Vatan Gazetesi

İnceleme Eserler

Akkuş, B. 2014. Tarihsel Süreç İçerisinde Türkiye-Yunanistan İlişkileri, (Ed.) Yeliz Okay, *Türk Yunan İlişkileri Üzerine Makaleler*, İstanbul: Doğu Kitabevi.

Armaoğlu, F. 2007. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, İstanbul: Alkım Yayınevi.

Bakar, B. 2008. Zor Zamanlarda İyi Komşuluk Örneği: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan Yardımlar, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S. 71.

Balcıoğlu, M. 2007. Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası, (Ed.) Durmuş Yalçın vd., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Gürel, Ş. 1993. *Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)*, Ankara: Ümit Yayıncılık.

Hatipoğlu, M. 1997. *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Kalemlı, H. ve Erdem, Ufuk. 2011. İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'nin Yunanistan'a Kurtuluş ve Dumlupınar Vapurları ile Gönderdiği İnsani Yardımlar, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, s.205-236.

Keser, U. 2008. *Yunanistan'ın Büyük Açlık Dönemi ve Türkiye*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Keser, U. 2010. *Kızılay Belgeleri Işığında Yunanistan'da Ölüm, Açlık, İşgal 1939-1949*, Ankara: Türk Kızılayı Yayınları.

Keser, U. 2012. Açlık, İşgal, Ölüm ve Yunanistan'da Hayat Kurtaran Gemiler 1939-1945, *The Journal of Academic Social Science Studies*, S. 5, s.813-826.

Kodal, T. 2006. Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası 1923-1938, (Ed.) Süleyman İnan-Ercan Haytoğlu, *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, Ankara: Anı Yayınları.

Macar, E. 2009. *İşte Geliyor Kurtuluş (Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'nda Yunanistan'a Yardımları 1940-1942)*, İzmir: İzmir Ticaret Odası Kültür Sanat Tarih Yayınları.

Tuncer, H. 2012. *İsmet İnönü'nün Dış Politikası (1938-1950) İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye*, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Uçarol, R. 2008. *Siyasi Tarih (1789-2001)*, İstanbul: Der Yayınları.